

MISSZIÓI LAPOK.

(KÜLMISSZIÓ.)

Evangélikus egyházi, bel- és külmissziói havi folyóirat.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Scholtz Ödön, evangélikus lelkész,

Ágfalva (Sopronmegye),

kihez a lap szellemi és anyagi részét illető összes közlemények küldendők.

Előfizetési ár egész évre 5 korona.

Egyes szám ára 50 fillér.

Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

Mert régente mi is esztelenek, engedetlenek, tévelygők, különböző kívánságoknak és gyönyöröknek szolgálai, gonoszságban és irigységben élők, gyűlölségesek, egymást gyűlölők valánk. De mikor a mi megtartó Istenünknek jóvólta és az emberekhez való szeretete megjelent, nem az igazságnak cselekedeteiből, amelyeket mi cselekedtünk, hanem az ő irgalmasságából tartott meg minket, az ujjászületésnek fürdője és a Szent Lélek megújítása által, melyet kitöltött reánk bőséggel a mi megtartó Jézus Krisztusunk által; hogy az ő kegyelméből megigazulván, örökösök legyünk az örök élet reménye szerint. Tit. 3, 3–7.

Gyengédek legyenek a keresztények és teljes szelidséget tanusítsanak minden ember, tehát a pogányok iránt is. Nehéz feladat ez oly emberekkel szemben, kik engedetlenek, tévelygők, különböző kívánságoknak és gyönyöröknek szolgálai, gonoszságban és irigységben élők, gyűlölségesek és egymást gyűlölők. De nem mondotta-e Krisztus urunk is: Szeressétek ellenségeiteket, áldjátok azokat, akik titeket átkoznak, jót tegyetek azokkal, akik titeket gyűlölnék és imádkoztatok azokért, akik háborgatnak és kergetnek titeket? A pogányoktól nem várható más, mint a szeretet törvényének lábbal tiprása, mert szinte a pogányság jelleméhez tartozik az isteni dolgokban való járatlanság, az isteni törvények iránti engedetlenség, a gonosz kívánságoknak való szolgálat. Ő előttük is fel-felcsillámlott egy szebb kor fénysugára, a törvény önekik is szívükbe volt írva, de lelki szemök vaksággal volt verve s a lelkiismeret szava iránt érzéketlenek voltak. A jobbak is hamis uton tévelyegtek, a nagy többség a gonosz kívánságoknak volt rabja s az ártalmas gyönyöröknek szolgált. A felebaráti szeretet helyett náluk irigység és gyűlölség volt található.

Jól tudták ezt az első keresztények is, mivel régenten maguk is pogányok voltak s ugyan azoknak a bűnöknek hódoltak. De épen azért, mivel tapasztalatból ismerték a pogányság sajnálatra méltó állapotát, szeretettel viseltessenek szerencsétlen hitetlen embertársaiak iránt, annyival is inkább, mivel ők is csak az Isten kegyelméből lettek azzá, amik. Az Isten náluk is csak Krisztus érdeméért nem tekinti bűnös voltukat. A keresztények nem azért részesülnek az evangéliomnak végetlen áldásában, hogy birtokában tétlen meglegedettségben éljenek, hanem hogy másokat is részesítsenek benne. Péter és János apostolok, midőn a tanács megtiltotta nekik, hogy többé egy embernek se szóljanak a Krisztus nevében, nem teheték, hogy amiket láttak és hallottak, azokat ne szólják (Ap. cs. 4) s Jeremiás próféta szívében is az Urnak titkolt szava úgy égett, mintha tűz lett volna az ő csontjaiba rekesztetve (Jer. 20). Azért mi is szüntelen hirdessük a pogányoknak a Krisztus végéremehetetlen gazdagságát.

Ne ítéljük el a pogányokat, a hitetleneket. Ha méltók is az ítéletre, fizessen meg nekik az Ur érdemök szerint. Mi ne felejsük el, hogy az Isten minket is csak kegyelemből tartott meg, jóvoltából és az emberekhez való szeretetéből kifolyólag. Elvezetett bennünket az igazságnak ismeretéhez, meghívott a vele való boldog közösségre, részeseivé tett az üdvösségnek. E csodálatos változást csak az értékelheti kellőképen, ki mint az első keresztények, maga is saját magán tapasztalta a pogányság testet-lelket ölő romlottságát. Azért találunk a megtérített pogány népek között oly eleven hitet és munkás szeretetet, azért egyezik annyira e fiatal keresztények élete amaz első keresztények életével. Mindkét esetben világosan érzik, hogy az Isten megmentette őket — *az ujjászületésnek fürdője és a Szent Lélek megújítása által*. Az ujjászületés fürdője a keresztség, melynek megmentő ereje azonban nem a vízben rejlik, hanem a Szent Lélek hatásában. Az ujjászületés az Istennek műve, melyet Krisztus urunk a keresztség által a mi javunkra fordított. Így a keresztség által bele jutunk az Istennek, mint üdvözítőnknek, megmentő munkakörébe, *hogy az ő kegyelméből megigazulván, örökösök legyünk az örök élet reménysége szerint*.

Miért nem említette Pál apostol itt a hitet? Nem azt akarja megmutatni, hogy az emberek miáltal jutnak oda, hogy az Isten

kegyelmébe fogadja őket, hanem csak az Istennek az emberek iránt való viselkedését. Csak Isten adakozásáról beszél, nem pedig arról, hogy mi elfogadjuk-e adományát. Ha hitünket mérlegeljük, könnyen elbizakodottságra juthatunk, de ha azt vizsgáljuk, hogy a szent Isten mennyire leereszkedett hozzánk bűnös emberekhez, s mit tett, hogy magához felemeljen, gyarlóságunk érzetében önkénytelenül is megragadjuk felénk nyújtott jobbát s végetlen szeretetét tapasztalván, embertársaink iránt is szeretettel viseltetünk. Mert az öröm csak akkor teljes, ha másokkal megosztjuk.

S. J.

A diakonissza ügryöl.

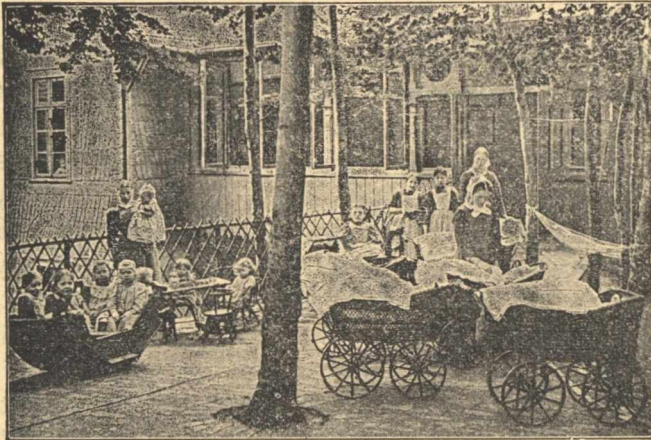
„Szolgáljatok egymásnak.“

(Vége.)

Miután megismerkedtünk az alkotókkal, lássuk az alkotást. Nézzünk be egy diakonissza anyaházba s lássuk annak lakóit. Életemben eddig két diakonissza anyaházban voltam, a betheli Sareptában és a budapesti Bethesdában. Sajátságos kedélyhangulatba jön az ember már a pusztá belépés által is. Mintha nem is lakóházba, hanem templomba lépne. Minden oly ünnepies, csendes, komoly s mégis oly barátságos. A hétköznapi világot a maga ezerféle gondjaival, bajaival, küzdelmeivel elfeledjük itt, mert egy más, szebb, boldogabb világ tárul fel szemünk előtt. Itt béke, szeretet, megelégedés, önfeláldozás honol. A szivekben lakó élő hit, a szemekből sugárzó öröm azt mondja a belépőknek: „Van Jézusom, őt szolgálom“. Önfelédten nézzük azt az önmagában külön családot képező két világot, hol a boldogság ütötte fel tanyáját s a külvilágra gondolva, kénytelenek vagyunk önmagunknak beismerni: Ezek boldogok, mert hisznek! Boldogok, mert szeretnek! Boldogok, mert Jézust szabad szolgálniok! Boldogok, mert már e földön a paradicsomban élnek! „Te is ép olyan boldog lehetsz, mint ezek, — mondja egy belső hang, — higyj a Jézus Krisztusban, büneid megváltójában és kövesd őt!“

Elmélkedésünkben megzavar a közeledő főnökné, ki barátságosan elkalauzol az egész házban s töviről-hegyire megmagyaráz mindent. Tőle megtudjuk, hogy minden diakonisszaanyaháznak éltető lelke a lelkész, kinek oldala mellett rendszeren a főnökné áll. Ők ketten vezetik a házat, nevelik a diakonisszákat, s úgy gondozzák őket, mintha édes gyermekeik volnának. Csak 18—36 éves leányok, vagy gyermektelen özvegyek léphetnek be. Belépéshez szükséges: önállóan írott életrajz, szülői beleegyezés, lelkészi hivatal bizonyítványa, orvosi bizonyítvány és keresztlevel. Ezek a külső szükségletek. Igen fontos a belső szükséglet, sőt ez a legfontosabb. A belépőktől megkövetelik, hogy „szent lélekkel és bölcsességgel teljeseek legyenek“, hogy Jézus Krisztusban, mint megváltójukban higyjenek s avval

az óhajjal jöjjenek, hogy Jézusnak fognak szolgálni. Hat heti előpróba után kezdődik az igazi *próbaév*. A próbanővér csak fejkötőt s kötényt viselhet a hivatalos ruhából. Részt vesz a ház mindenféle munkáiban, teendőiben, de különösen a betegápolásban, mert ez fejleszt és tökéletesít minden erőt, tehetséget, ügyességet, amellyel valaki rendelkezik. Részt vesz ezenkívül a bölcsődékben, óvodákban, árvaházakban, bukott leányok otthonában folyó munkában is, hogy lehetőleg sokoldalú képzettségre tegyen szert. Nemcsak a test, hanem különféle tantárgyak hallgatása által a lélek is neveltetik. Egy főnevelő eszköz a mindennapi háziistentisztelet — áhitat. Mikép a test nem lehet el étel és ital nélkül, épúgy a lélek sem lehet el a mennyei manna és élő víz nélkül. Egyéb fontos dolgokat is tanulnak az orvostól s az idősebb, tapasztaltabb nővérektől. Elmélet és gyakorlat párosul, de mindkettő odairányul, hogy a hitet ébressze, táplálja, növelje s a szeretet gyakorlására serkentse. A próbaév lelelte után bizonyos ünnepélyességgel

Diakonisszák vezetése alatt álló bölcsőde.

kapja a „próbanővér“ a rendes diakonissza öltözetet, mely fekete színű, ezzel is jelezni akarván a komoly életcél. Egynéhány év, mialatt ismeretei gyarapodnak, hite pedig erősödik, eltelik még, míg felavatják. Felavatása alkalmával engedelmességet és hűséget fogad; de nem embereknek, hanem Jézusnak tesz ígéretet. Fogadalma különbözik a kath. apáca fogadalmától, mert nem jelenti azt, hogy egész életén át diakonissza marad; kiléphet ha szülei öregségükben vagy betegségükben nem nélkülözhetik, vagy ha házasságra lép. Belépéskor hangsúlyozzák, hogy ne mint átmeneti hivatást, hanem mint élethivatást fogják fel a diakonissza szolgálatot. Az anyaház minden diakonisszát gyermekének tekint, testi-lelki bajaiban gondoskodik róluk és biztos otthon nyújt az elfáradt, megbetegedett, vagy elaggott diakonisszáknak. Mindig a ház adja a diakonisszának a munkatért, vagy magában a házban, vagy egy külállomáson. Ha valamelyik diakonissza nem viselkedik hivatásához méltóan, ugy kizárják az anyaház kötelékéből.

A diakonissza beteget ápol, árvát nevel, kisdedeket gondoz, iskolákban oktat, leányegyletekben s cselédotthonokban buzgólkodik, elesetteket, elbukottakat felemel, hitetleneknek Isten örök ígését hirdeti, bűnösöknek a bűnbocsátó kegyelem evangéliomát hozza. Testestől-lelkestől az Uré, kit szolgálni, követni, egyedüli vágya. Löhe a diakonisszát égő gyertyához

hasonlította, „mely addig mig másoknak világít, önönmagát emészti meg.“
Szebb, találóbb jellemzést, keresve sem lehet találni.

Igy megismerve a diakonisszának életét, munkáját, önkénytelenül is összehasonlítjuk az ev. diakonisszát a kath. apácával, vagy irgalmas nővérrel. Beteget ápol ez is, az is; oktat, nevel ez is, az is. Szeretetet gyakorol az egyik is, a másik is. Mégis mi különbség van az evang. diakonissza és a kath. irgalmas nővér között a hasonlóságok dacára?

Egy hazai misszióbarát intézte egyszer ezt a kérdést hozzám. Akkoriban még nem tudtam, milyen különbségre céloz; másrészt, nem ismertem sem az evang. diakonissza, sem a kath. irgalmas nővér munkáját.

Diakonissza tanítónő az iskolában.

A kérdező lelkésztestvér akkor azt mondta: „Az evang. diakonissza, ha a betegekhez megy, örömtől sugárzó arccal, felfelé irányított szemmel megy az utcán; ellenben a kath. irgalmas nővér, szemlesütve, komoly, mondhatni komor arccal halad. Ez más szavakkal azt jelenti, hogy az evang. diakonissza egész külső lényé elárulja azt a belső örömet, mely eltölti azért, hogy Üdvözítőjének szolgálhat s nem szégyelli a Krisztusnak evangéliomát; a kath. nővér külső lényé azt látszik mutatni, hogy hivatása nehezeére esik s azt szégyelli.“

Siebold lelkész a következő különbségeket látja: 1. „A kath. nővér első sorban az egyház hatalmát igyekszik terjeszteni. (Buss, Freiburgi tanár ezt nyíltan ki is mondotta: „A protestáns országokat behálózzuk katolikus

egyletekkel és kolostorokkal s így agyonnyomjuk a protestántizmust.“ Ez kitünően ráillik magyarországi viszonyainkra is!) Az evang. diakonissza ellenben az egyeseknek szolgál. Nem valamely egyház, vagy felekezet számára akar hiveket szerezni, hanem Istenországa számára.

2. A kath. nővér érdemet lát a maga szolgálatában; az evang. diakonissza ellenben tudja, hogy „haszontalan szolgálak vagyunk, mert amit kellett cselekednünk, azt cselekedtük.“ Felesleges jót nem tehet!

3. A kath. nővér nem léphet ki s nem mehet férjhez; ellenben az evang. diakonissza igen.

Mindkét lelkesztéstvér nézete egyéni nézet, mi sok esetben igaz is lehet. Én azonban tisztelettel meghajlok úgy a „kath. nővér“, mint pedig a „lutheránus“, vagy „református“, vagy „más egyházi közösségbeli“ diakonissza előtt. Elöttem nem az lebeg, milyen felekezetnek vagy anyaháznak a ruháját és fejkötőjét viseli, hanem a ruha alatt rejlő önfeláldozó, szolgálni, lemondani, kitartani tudó szívet s e szíven lakó, tetteket mutató hitet nézem, mely az Isten és a felebarátok iránti szeretetben nyilvánul. Nem a *külső* hovatartozást nézem, hanem azt, hogy *belsőleg* igazi követője-e annak a Jézus Krisztusnak, kiben a különféle ruha és szín dacára az igazán hívők, az élő keresztyének, azaz Isten gyermekei, egyek lehetnek! Egyformán tisztetem, becülöm, úgy a „józan hitvallás hűség álláspontján“ állókat, mint „az unionista és pietista“ álláspontján levőket. Isten országában szükség van úgy a „kath. nővérré“, mint az „evang. vagy ref. diakonisszára!“ Egyiknek éppolyan jogosultsága és hivatása van, mint a másiknak!*)

Bárcsak rendelkezne ami egyházunk is annyi szolgálatkész erővel, mint a kath. egyház. De míg a hazai luth. és ref. egyházban a diakonisszák száma alig tehető *százra*, addig a magyar kath. egyházban az irgalmas nővérek száma néhány *ezerre* megy! A protestáns Németországban van ez időszerint 16,150 diakonissza, ellenben kath. nővér 32.000-nél is több van, dacára annak, hogy ott a katolikusok kisebbségben vannak. Örüljünk azonban annak is, hogy már annyira vagyunk, amennyire éppen vagyunk.

Mint a reformáció hullámai Németországból áthömpölyögtek a Kárpátokon erdős, völgyes szép hazánkba s elsodortak utjuktól minden akadályt, úgy a német földön uj életre kelt diakonisszaügy is bejutott ami ezer sebből vérző, szegény elnyomott protestáns egyházunkba, dacára a sok akadálnak, bizalmatlanságnak, gunynak. Bejött irgalmas samaritanusként, hogy gyógyító balzsammal hegessze be az egyház testére hosszú évszázadok óta ejtett, sajnó sebeket. Oly nagy a nyomor, oly nagy a sebesültek száma, s oly kevés még az ápoló! De a fő, hogy itt vannak az ápolók! Az ut megkezdve, az irány kijelölve, az akadályok annyira amennyire elhárítva! Egy boldogabb,

*) De ha Isten végtelen kegyelméből ág. hitv. evang. egyházunkat tette a tiszta keresztyén hit letéteményesévé, úgy ezen hitnek a szeretetben való nyilvánulása is *egyházunk* helyesen vezetett diakonisszaintézményében nyer legtisztább kifejezést. Azért irányadó e téren reánk nézve *Löhe*, ki mint mindent, úgy a diakonisszaintézményt is ág. h. ev. egyházunk, tehát a tiszta evangéliom szempontjából ítélte meg. *Szerkesztő.*

szebb kor hajnala dereng a magyarországi protestantizmusnak egén! Igaz amit Stettner esperes a M. L. idei évfolyamának 7. számában mond: „a protestantizmus nem teljesítette még hivatását magyarhoni evang. egyházunkban, még csak ezentul lesz nagy feladatok teljesítésére hivatva“. Nálunk még csak ezentul fog kitünni, hogy a protestantizmus életképes, hogy nagy dolgok és tettek keresztülvitelére van hivatva! Csak ezentul fog kitünni, hogy a protestantizmus nem megesontosodott tan, hanem lüktető élet! Csak ezentul fog kitünni, hogy a protestantizmus az ut, az igazság és élet, mert fundamentumát Jézus képezi!

Sokáig tartott, míg a magyarhoni protestantizmus megértette az „Egymásnak szolgáljatok“ elvét; de mégis megértette s kezdte megvalósítani. „A luth. diakonisszaintézet szoros kapcsolatban áll a pozsonyi ág. h. evang. gyülekezet kórházával. Trsztýénszky Ferenc buzgólkodott az intézet felállításán“. (B. K.) Ma pedig Lic. Schmidt Károly Jenő lelkes vezető ezen intézetet odaadó buzgalommal, hitvalláshű egyházi szellemben. Jelentésében (1898—1905) többek között ezeket mondja: „Immár tizenöt esztendeje, hogy anyaegyházunknak 1891 augusztus 2-án való megnyitása által e szolgálatban állunk. Isten iránt való hálával állithatjuk, hogy azóta a női diakónia és anyaházunk megszilárdította helyzetét hazai egyházunkban. A diakonissza-ügytől már nem idegenkednek annyira, hanem megbecsülik. E tekintetben legtöbbször használtak az általunk országszerte felállított állomások. Nővéreink magaviseletükkel s munkájukkal nem egy balítéletet, nem egy kétséget oszlattak el. Ahol diakonisszák működnek, ott már nem is nélkülözhetnék őket.“ A pozsonyi anyaegyháznak ma körülbelül 50 diakonisszája van, kik közül néhányan az anyaházon kívül, külállomásokon (Sopron 3, Eperjes 2, Kőszeg 2, Rozsnyó 1, Pinkafő 1, Lőcse 4, Locsmánd 1, Modor 1, Késmárk 1) dolgoznak. Vajha a tervbevett új diakonisszaanyaház az egész luth. közönség bőkezű támogatásával minél előbb felépülne!

A magyar református egyházban 1866-ban létesült az első diakonisszaanyaház Budapesten, a Bethesda kórházzal kapcsolatban. Több válságon kellett átmennie, míg végre Biberauer Richárd 1903-ban kezébe vette az ügyet és a Filadelfia diakonissza szövetséget létesítette. Azóta is vezeti az anyaházat erős keresztény s krisztusi szellemben. Hatalmas lépéssel ment előre a magyar ref. diakonisszaügy azáltal, hogy a Filadelfia diakonisszaegylet megvette az idén a német ref. egyházközségtől a Bethesda kórházat 70,000 K-ért.

Végigtekintve a diakonissza intézmény fejlődésén, az apostoli kortól kezdve a mai napig, azt mondhatjuk, „A kiesiny ezerre szaporodott és a kevés erős nemzetségre.“ A római levél Fébéjét ezren meg ezren követték a szeretetmunkák gyakorlásában. Az a jóslat, mely szerint a diakonisszaügy a prot. egyház talajában nem tud felvirágozni, nem vált be; ellenkezőleg, virágzásnak, hatalmas növésnek örvend. Midőn Flidner lelki szemei előtt elvonultak az utjában látott szeretetintézmények, ama nevezetes szavakat mondta: „Meggyőződtem, hogy mindezeket az intézeteket a Krisztusban való élő hit teremtette meg és tartja fenn. E hitnek gyümölcését

látva, az én gyenge hitem is *sokat nyert* erőben, szilárdságban.“ Élő hit! ez az a hatalom, mely hegyeket mozdit ki helyéből. Élő hit, ez hozza létre és tartja fenn ma is a szeretetintézményeket! Gyenge hit, nézd ezen alkotásokat és nyerj erőben! Kétkedő hit, nézd a Krisztusban való élő hitet és tanulj szilárdságot!

Ujbánovce.

Wallrabenstein Jakab.

Németországi utazásom.

Irta: Scholtz Ödön.

(11. folytatás.*)

Október 15-én elbucsuztam Luther „kedves városától“ s még egy utolsó pillantást vetve a Wartburg által megkoronázott vadregényes tájra, a nagy vasuti gócpontot képező Bebra, a híres kath. püspöki rezidencia Fulda s a páratlanul fekvő Elm mellett elrobogva, délután a *Majna melletti Frankfurtba* értem. Az utba eső falvakon többnyire régi templomok vannak, karesu, fekete palával fedett toronnyal, melyek az emberben azt a gondolatot keltik fel: hogy tud pld. a Gusztáv Adolf-egylet annyi pénzsegélyt juttatni a külföldi diaszporának, mikor itt is oly sok templom rászorulna az alapos renoválásra. Valóban: a szeretet nem keresi csak az ő maga hasznát! Annál szebb és pedig többnyire új monumentális templomot látni a városokban. Így pld. egy Gelnhausenben beszállt hatalmas termetű sörgyáros lelkesedéssel hivta fel figyelmünket az ottani vörös téglából épült soktornyú és művészi kivitelű új evang. templomra, melyet előtte való napon a császár is megtekintett, ki a közeli Meerholz községben egy ismerőse esküvőjén vett részt. A jó sörgyáros csak úgy lángolt császáraért s untos untig hangoztatta, hogy neki is volt belépő jegye a templomba s így a császárral együtt vehetett részt a Schäfer lelkész által tartott istentiszteleten.

Frankfurtban, mely a Majna partján fekszik s több mint 300.000 lakossal bír, kik közül kb. 62% evangélikus, már maga a főállomás ritka látványosság. A három ives, óriási indóház eddig Németország legnagyobb állomása, melyhez hasonlítva a budapesti keleti pályaudvar például egészen kisszerűnek tetszik. Miután az állomáson nyüzsgő embertömegből kiszabadulva a „Nassauer Hof“ nevű szállodában lakást fogadtam, rögtön az ottani Gusztáv Adolf főegylet elnökének Schäfer-Schrader nyugalmazott gimn. rektornak felkeresésére indultam, kit szerencsére otthon is találtam a Fichardtstrasse-ban fekvő lakásán. Az öreg ur eleinte kissé idegenkedve fogadott, mivel Németországon sokszor visszaélnek a jótékonyági egyesületekkel, utóbb azonban midőn látta, hogy ezuttal nem kell becsapástól félnie, igen barátságos lett. Részletesen elbeszélte magának Sopronbánfalva filiám helyzetét, melyet a központi elnökség ezen főegyletnek is segé-

*) Ezen utleírás kezdetét lásd a X. és XI. évfolyamban. Az évfolyamok egyenként 5 koronáért néhány példányban még kaphatók.

lyezésre ajánlott s megígérte, hogy a jövő évtől kezdve a frankfurti főegylet is segíyezi templomépitési alapunkat.*)

Mivel az idegen magára hagyatva az ilyen nagy városban megfelelő vezetés nélkül a rendelkezésre álló rövid idő alatt alig láthat valamit, a közelben lévő Schrodt János-féle keresztény műintézetet kerestem fel, hol a dunántuli lelkészegylet kiadásában megjelent diszes konfirmációi emléklapokat készíttettem s kértem, adjanak valakit mellém, ki a város főnevezetességeit megmutatja. Maga a főnök, ki látszólag igen örült látogatásomnak, elfoglaltsága miatt egyelőre nem kalauzolhatott, de egyik fiát adta mellém, akivel a város megtekintésére indultam. Megnéztük a római rotundastilusban épült luth. Szent Pál templomot, melyben 1848—1849-ben a híres német nemzetgyűlést tartották, s hol az egyes ülésekre ma is rá van vésve az akkori képviselők neve; — a híres „Römer“-t, amely hatalmas épületnek császázrtermében tartották azon időben, mikor Frankfurt még a német császárok koronázási helye volt, a fényes koronázási lakomákat; — a vele összefüggő monumentális városházát, melynek uj részét a frankfurti polgárság és az ipar tipikus képviselőinek szobrai díszítik; a kath. dómtemplomot, mely 1792-ig a német császárok koronázási temploma volt, a luth. Katalin és Miklós templomokat; a régi Majnahidról végig tekintettünk a folyón, melyen számtalan hajó bonyolítja le a város nagyhirű kereskedelmi forgalmának jó részét s átnéztünk a Majna balpartján fekvő Sachsenhausenbe, mely várost 7 hid köti össze Frankfurttal. Természetes, hogy mint minden német város, ugy a „milliomosok városa“ sem szűkölködik remek szobrokban, melyek közül a város szülöttének Göthe-nek, valamint Schillernek és különösen Gutenbergnek emlékszobra ragadta meg figyelmemet. A Bockenheimer Landstrassen végig, melynek a gazdag patriciusok szebbnél szebb villái között fekszik a frankfurti Rothschildok egyszerű törzsháza, a Palmengartenhoz értünk, hol az öreg Schrodt várt reánk, hogy átvegye fiától a további vezetést. Frankfurt pálmakertje és különösen a benne fekvő pálmaház világhírű. Belépve, az ember csaknem tropikus vidéken képzei magát. Nem tudja mit csodáljon meg jobban: a teljesen kifejlett pálmákat, a pompás orchideákat, vagy a legkülönbözőbb exotikus péld. husevő növényeket stb. Hogy ha már az itteni hangversenyterem bámulatba ejtett nagy méreteivel s gazdag pompájával, ugy még inkább az *opera*, ahová most mentünk. Az elsőrendű művészek által előadott darab, Strauss híres böregere, nem igen érdekelt, de annál inkább az épület maga, melynek minden legkisebb részecskéje művészi alkotás. Előadás után a „Taunus“-ban, Frankfurt egyik legnagyobb s legelőkelőbb vendéglőjében megvacsozálva, bucsuztam el a kedves öreg urtól, aki kiváló mértékben egyesíti magában mindazokat a jó tulajdonságokat: a műveltséget, előzékenységet, s a gyakorlati érzéket, melyek a német üzletembereket oly előnyösen díszítik.

*) Azóta már meghalt ezen jóakarónk, de ígérését előbb beváltotta. Sajnos, ez-
idén olyan helyről, ahonnan nem vártuk volna, ismét elütötték filiámat a templomunk
felépítéséig kilátásba helyezett ottani segélytől.

Mindez egy rövid délután történt s így természetes, hogy az evang. egyházi intézmények megtekintésére nem igen gondolhattam. De ez itt nem is volt céлом. Másnap korán reggel tovább utaztam a Rajna vidékére. A III. oszt. vasuti kocsiban szembetünő helyen a következő felirással ellátott nagy plakátok kötik le a belépők figyelmét: „*Német vasuti misszió!* Védelem és tanácsadás egyedül utazó leányoknak! Az állomásokon forduljanak képviselőinkhez, kiknek jelvénye rózsaszínü kereszt fehér alapon. A vasuti tisztviselők is készségesen nyujtanak felvilágosítást. — Az összes állomásokon kifüggesztett lapokon olvasható a leányok részére berendezett szállodák, otthonok (művelt körből származó munkátkereső nőknek szolgáló otthonok) és egyletek, valamint a foglalkozástkereső leányoknak szolgáló tisztességes helyszerző intézetek jegyzéke.“ Aláírva: A fiatal leányok barátnői nemzetközi egyesületének német ága; Németország evang. leányegyleteinek elnöksége; s a fiatal nők védelmére alakult egyesület — amely egyletek a német császárné védnöksége alatt állanak. Csak ha tudjuk, hogy mennyi veszedelemnek vannak kitéve a munkakeresés végett nagyvárosokba egyedül utazó fiatal leányok, lelkiösmeretlen lélekkufárok részéről, értjük meg ezen az egész német birodalomra kiterjesztett belmissziói intézkedésnek nagy jelentőségét. Ezen veszély a mi nagy büntanyát képező s ezen oldaláról az egész világon hirhedt fővárosunkban nem kisebb mint máshol, — de valjon törődünk-e mi is a munkakeresés végett oda utazó s az erkölcsi bukás és züllés veszélyének fokozott mértékben kitett vidéki leányok megmentésével? Mindenesetre itt volna az ideje, hogy erre nézve nálunk is mielőbb nagymérvü országos akció induljon meg!

A kupében megismerkedtem egy Engel nevü marienbadi (Csehország) urral, ki Wiesbadenbe utazott, de előbb hajón meg akarta tenni a Mainztól Koblenzig terjedő világhírü rajnai utat. Nekem is ez lévén legközelebbi célom, együtt szálltunk ki Mainzban s mivel a hajó indulásáig még néhány órai időnk volt, megtekintettük a várost. *Mainz* egyike Németország legrégebb városainak, mely a Rajna középfolyásán fekszik, ott ahol a Majna belé ömlik s a maga nemében páratlan vidékkel és számtalan történelmi nevezetességü emlékekkel bir, miért is az idegenek előszeretettel keresik fel. Külső képe első pillanatra elárulja, hogy a „Katholikus Rajna“ vidékén vagyunk, mert nem kevesebb mint 13 katolikus templomtorony emelkedik a háztetők fölé, noha itt a város 85,000 lakosa közül még több mint 30,000 protestáns. Mainz legérdekesebb s legjelentékenyebb épülete a *dóm*, mely a Rajna partján mindenfelé látható hatalmas egyházi épületek között előkelő helyet foglal el, miért is időnk java részét annak megtekintésére fordítottuk. A *dóm*, melynek története a 6. századba nyul vissza, sok viszontagságon ment keresztül, de jelenleg restaurálva teljes pompájában diszlik. Több részletben épülvén, nincsen egységes stílusa, mégis az egészet leginkább a román stíl uralja. Az óriási épület 3675 □ métert foglal el, hossza 112 m., szélessége 45·5 m., hat tornya közül pedig a legmagasabb 82·5 méter. Belépve a templom bensejébe, az festői képet nyujt. Az óriási méretek az Isten végtelen nagyságát hirdetik, amivel szemben az ember saját kicsiségének és semmi-

ségének tudatára ébred. A Veit Fülöp tervei szerint készült freskók, a nagyszámu és gyakran művészi értékű, hat századra kiterjedő siremlék, melyek közül nem egy fejedelmi tetemet takar, s a gazdag régi és becses egyházi műkincseket tartalmazó kincstár a nem katolikus látogatónak is nagy műélvezetet nyújtanak.

Az egész várost domináló dóm közelében áll a *Gutenberg*-szobor, Thorwaldsen dán mester alkotása, melyet a város nagynevű fiának, a könyvnyomtatás feltalálójának emlékére emelt. Az ércszobor egyszerű patriciusi öltözetben ábrázolja Gensfleisch-Guttenberg Jánost († 1468), amint bal kezével az általa nyomtatott Bibliát szívéhez szoritja, lefüggő jobbáiban pedig betűket tart. Szelid, hosszú szakáltól övezett arca nyájasan tekint le a szemlélőre.

Még csak a nemrég Fredericsen svéd mecénás áldozatkészségéből emelt evangélikus Krisztustemplomot néztük meg, mely az új városrész legszebb helyén, a hatalmas Kaiserstrasse elején, gyönyörű parkban fekszik s a modern építkezés egyik remekét képezi és siettünk az állomáshoz, — de sajnos, a hajó épen odaérkezésünk pillanatában indult el. Egy negyedóra múlva szerencsére vonat indult s így Bingenig, ahol a rajnai panoráma tulajdonképpen kezdődik, vasuton mentünk, miáltal majd egy órával megelőztük a hajót. Bingenel szemben fekszik a boráról világhírű Rüdeshheim s felette a Niederwald tövében a híres nemzeti emlékmű (Niederwalddenkmal), melynek főalakja az óriási méretű *Germania* messziről köszönti az itt évenként az egész földkerekségről megforduló turisták ezreit.

Időközben a reggel óta a Rajnára nehezedett sűrű köd is elszállt s midőn d. u. $\frac{1}{2}$ -kor a hajóra szálltunk, az őszi nap ragyogó sugarakkal aranyozta be úgy a hatalmas folyam hömpölygő kék hullámain, mint a két oldalt emelkedő szőlődombok s hegyek sárguló lombzatát. Leirni a Rajna Mainztól Coblenzig terjedő részének szépségeit lehetetlen; elképzelni sem lehet azt: látni kell. Amit Petőfi ragyogó fantáziája hazánkról mond, az ezen vidékről is elmondható: Ha a föld Isten kalapja, úgy ez a bokréta rajta. Minden kanyarulatnál más és más kép tárul elénk; jobbra balra a folyam két oldalán regényes fekvésű falvak s városok, régi templomok s kolostorok sokaságával, a folyamból merészen felszökő sziklaormokon pedig a részint modern alakban renovált, részint pedig romokban heverő várak s kastélyok hosszú láncolata, melyek mindegyikéhez a németek történetének valamely epizódja fűződik. A szépen renovált Rheinstein vár után, Bacharach ódon városka, majd a folyam közepéből kiemelkedő Pfalz vára kötik le a figyelmet s egyszerre csak ott vagyunk a folyamba merészen beszkellő Lorelei sziklánál, melynél a fedélzetet megtöltő utasok, mintegy belső érzéstől indítva, rákezdték Heine híres dalára: „Ich weiss nicht was soll das bedeuten, dass ich so traurig bin“ s a dal egyre gyujtott, csakhamar a szőlőkben szüretelő nép is rázendített, úgy hogy a vadregényes völgy csak úgy visszhangzott az énektől. Maga a Lorelei egy meglehetősen igénytelen szikla, mely alatt most alagut vezet keresztül, tetején pedig modern építésű vendéglő diszeleg, teljesen lerontva a régmúlt

idők mondája által e sziklára rakódott zománcot. Nekem azonban a várromoknál és szikláknál jobban tetszett a sok szépen művelt szőlő, mely a Rajna mentén végighuzódik s hol a mi hires borainkkal vetekedő rajnai bor terem. Ahol csak egy tenyérnyi földet el tud hódítani a német szorgalom a kopár szikláktól, oda példás gonddal szőlőt ültet skörülfalazva s gondosan megművelve egy kis paradicsomot teremt belőle. Itt-ott pedig már magas gyári kémények is füstölögnek a várromok között, e helyen is hirdette, hogy a mult idők romantikáját korunkban mindenütt a gyakorlati érdek váltotta fel. St. Goarshausen és St. Goar között, a Rheinfels valamint a Katz és Maus várromok, Bornhofen mellett pedig a két szembefekvő sziklaormon egymással farkasszemet néző „die feindlichen Brüder“ nevű várromok között halad el hajónk, hogy a Rajna egy merész kanyarulatánál a Marienberg alatt ritkaszép fekvésű, ódon épületeivel s modern villáival feltűnő Boppard városkánál elhaladva, a német császár birtokát képező büszke Stolzenfels kastély mellett Coblenzbe érjünk. Persze, mindez csak csekély töredéke a természeti szépségek azon tömegének, melynek szemlélete csaknem megittasítja az ember szívét, lelkét. Engem is csaknem ellenállhatatlan erő vouzott, hogy tovább menjek Bonn-non át Cöln-ig, de időm ki volt szabva s így nem lehetett. Fájdó szívvel szálltam ki utitársammal a hajóból, de a következő pillanat máris újra oly fenséges látványosságot hozott, mely elfeledtette azt, ami után vágyakoztam.

C o b l e n z a Rajna és a Mosel összefolyása között fekszik s a hajóállomás épen ezen összeszögellés csucsán van, melynek „Am deutschen Eck“ a neve. Itt áll, a Rajnára tekintve, az új német birodalom alapítójának, I. Vilmos császárnak lovasszobra, mely óriási méreteivel ámulatba ejt. Az egész 1200 négyszögméter területen fekszik és 37 m. magas. A ló baloldalán szárnyas géniusz halad, ki egy párnán a császári koronát viszi. Ha megemlítem, hogy az emlékmű felállítása 1,600.000 márkába került, úgy fogalmat alkothatunk magunknak nagyságáról s nagyszerűségéről. Szemben a szoborral cidatella áll, a Rajna védelmére, melyen itt már óriási mértéket ölt a hajóforgalom. Közben beesteledett s így magát a várost nem tekinthettük meg, mert kifogytunk az időből. Csak villanyoson mentünk végig régi keskeny utcáin az ellenkező oldalon fekvő vasuti állomáshoz, honnan visszautaztunk Mainzba. A „Rheingauer Hof“-ban még sokáig elmerengtünk a Rajna páratlan szépségein.

(Folytatása következik.)

Lichtenstein Ignác rabbi.*

A missziói körökben messze földön ismert Lichtenstein Ignác egykori rabbi az 1908-ik év október havának 16-án, 84 éves korában Budapesten meghalt. Ennek a férfinak élete az újabb misszió történetének nevezetes jelenségei közé sorolható. Osztrák-Sziléziának Nikolsburg városában, jámbor,

*) A „Friede über Israel“ f. é. 1. számából.

buzgó és egyszerű, kegyességükben gazdag, de földi javakban szegény zsidó szülőktől született és a legkeményebb nélkülözések között nőtt fel a törvénynek szigorú iskolájában. Mikor kilenc esztendő lett, édes anyja kézenfogva kikísérte őt a város végére, megtöltött számára egy palackot vízzel, adott neki egy kenyeret, meg zsebkendőjébe takarva 25 krajcárt és így felszerelve, anyai áldásával elbocsátá őt vándorutjára, hogy a törvény tudós mestereinél tanulmányait folytassa és majdan ő maga is a törvény tanítója legyen. Ifjúsága azután a törvény tanulóinak adott eme talmudféle utasítás szerint telt el: „Egyél egy falat kenyeret, igyál mértékletesen vizet, aludj a padlón és folytass küzdő életet míg csak a törvényt tanulmányozod“.

Alig volt 20 éves, már is rabbi lett és miután mint ilyen Felső-Magyarország több helységében működött volna, Budapest közelében Tápió-Szelén mint kerületi rabbi telepedett le és ezen hivatalát, népe iránt érzett önzetlen szeretettel 30 éven át viselte. Az 1876-ik esztendő fordulópontot képez életében. Akkor a tiszai-eszlári per foglalkoztatta az egész világot; a zsidókat azzal vádolták, hogy egy keresztyén leányt meggyilkoltak és husvétkor annak vérért használtak volna fel és ez a hazug vérvád lett az antiszemitizmus kezében a jel a zsidóság ellen intézett gyűlöletes támadásra. Ekkor egy zsidó küldöttség jelent meg Lipcsében Delitzsch Ferenc, luth. theol. tanár, az izraeliták nagy pártfogója s barátja előtt és védelmet kért ezen aljas rágalom ellen és az ő lángoló védírata egyuttal a

Krisztusról írott bizonyáglevelé lett a zsidók részére. Lichtensteint ez az irat arra indította, hogy többet foglalkozzék az új-testamentommal és meg is találta abban Azt, akiről Mózes és a próféták szóltak vala.

Akit megtalált, azt aztán félelem nélkül népének is hirdette a szószéken meg irataiban. De ez, amint előre várható volt, zsidó részen nagy felháborodást idézett elő. A főrabbihoz idézték és tanításának visszavonására hívták fel, de ő bátran kijelenté, miként nem tud és nem is akar semmitsem visszavonni, hacsak a Szentírásból meg nem győzik őt, hogy tévtudományt hirdet. Majd azt az ajánlatot tették neki, hogy egyezzen bele abba, hogy a rabbi-zsinat nyilvános okiratban kijelentse, miként ő iratait-lelkének beszámithatatlan állapotában fogalmazta. Lichtenstein ezt is főlháborodással utasítá vissza s azon biztatás elől, hogy rabbi-állásáról mondjon le és

Lichtenstein Ignác.

kereszteltesse meg magát, azzal tért ki, hogy ő nem akar egy egyházhoz sem csatlakozni, hanem gyülekezetében marad és annak prédikálja az igazi zsidóságot.

Igy 7 éven át, mint rabbi a zsinagóga szószékéről prédikálta az evangéliumot és gyülekezete hűségesen ragaszkodott hozzá. Végre 1892-ben kényszerítették a hivataláról való lemondásra, miután nemcsak őt magát és rokonait, hanem hiveinek egy részét is vérig zaklatták. Ettől fogva Budapesten éledélt, és úgy szóval, mint irással tanubizonyságot tett Jézus, mint Izrael Messiása mellett, anélkül, hogy valamely egyházhoz, vagy valamely misszióhoz csatlakozott volna.

Halálos ágyáról beszéli egyik budapesti zsidókeresztény barátja: „Arca az örömtől sugárzott, mikor az Ur Jézusról beszélgettünk. Egy alkalommal mintegy megdicsőülve ezen szavakban tört ki: „Már látom a tulsó parton az igéretnek országát és a dicsőségében ott járó királyt: Jézust. Mondd meg testvéreimnek, hogy előttük megyek, nekik az utat megkészíteni. Ti, kiknek az Ur ügye végett vissza kell maradnotok, ne féljete! Mondd meg az én testvéreimnek: ne féljete! Ne késsetek a Messiás királyságának utait készíteni!“ „Jézus Krisztus“ szent nevével ajakán ment be ez, ki Izraelben Mester volt, az ő Urának örömébe.

Németből fordította: **Mesterházy Sándor.**

Egyházi élet.

Belföld.

— **A magyarhoni ág. h. ev. misszióegyesület** missziótanácsa, mint már említettük nov. 18-án a pesti ág. h. ev. magyar és német egyházközség kis tanácsstermében (IV. Sütő utca 5, II. emelet) ülést tart a következő tárgysorozattal: 1. A világi elnök megnyitója. 2. Egyházi elnök jelentése az eddig kifejtett működésről s elért eredményről. 3. Pénztáros pénztári kimutatása. 4. Az alakuló közgyűlés jegyzőkönyvének tárgyalása és pedig: a 8. jegyzőkönyvi pont alapján megállapítandó egyesületünknek a Lipesei Misszióhoz való viszonya; a 10. pont alapján meghatározandó, hogy az évi jövedelemnek hány %-a tőkésítendő; a 12. pont alapján megbeszélendő a tervezett missziói gyermeklap megindításának ügye stb. — (A jegyzőkönyvet lásd az alakuló közgyűlésről kiadott *Emlékkönyvben.*) 5. Meg erősítettük-e alapszabályainkat a nagym. m. k. belügyi kormány által is? 6. Roth Henrik missziói növendéknek a katonai szolgálat alóli felmentése ügyében teendő lépések. 7. Az „*alapító*“ tagokra vonatkozólag szükséges intézkedések (alapszabályok kibővítése). 8. A jövő évi közgyűlés helyének, idejének s programjának megállapítása. 9. Indítványok (melyek az elnökségnél 8 nappal előbb írásban bejelentendők.) — Legujabban a *tiszai egyházkerület* is belépett az egyesület alapító tagjai közé, a következő jegyzőkönyvi határozattal: 107. (K. G.) A magyarhoni ág. h. ev. missziói egyesület hivatkozva arra, hogy immár az egyetemes gyűlés által jóváhagyott alapszabályok keretében folytatja működését, arra kéri az egyházkerületet, hogy mint alapító tag 200 korona tőke adománynyal járuljon az egyesület céljaihoz. — Az egyházkerületi közgyűlés, a benső hiteletet és a külföldi hitsorsosokkal való testvéri viszonyt ápoló missziói egyesületnek alapít-

ványul 200 koronát szavaz meg s felhívja az egyházközségeket, hogy a nemes-célú egyesületet anyagi erejükhez mértén támogassák.“ Mondanunk sem kell, hogy milyen jól esett az egyesület vezetőinek a tiszai kerület ezen a misszióügy fontosságát elismerő határozata. — A bányai egyházkerület közgyűlése fedeztet hiján, sajnos, ezidőszerint nem lép be az egyesület alapító tagjai sorába. Alapszabályaink értelmében beterveztettük az I. jelentést egyesületünk eddigi működéséről az egyetemes közgyűléshez s egyben kérvényt is nyújtottunk be, hogy az egyetemes egyház is támogassa egyesületünket nagyobb alapítványszerű adománnyal. Reméljük, hogy az egyetemes gyűlés, mely tavaly alapszabályainkat megerősítette, méltányolja nemes törekvésünket s nem tagadja meg egyesületünktől az egyszer s mindenkorra szóló segílyt. — Mivel utóbbi időben több oldalról felvilágosításért fordultak hozzánk, kijelentjük, hogy egyesületünk *nem azonos* a Budapesten székelő magyar evang. keresztyén misszió-egyesülettel, mely a református egyházban szolgálja a misszió ügyét. A mi egyesületünk, mint címe is mutatja, az ág. h. ev. egyház szolgálatában áll s azért ezen egyház misszióbarátai egyesületünk köré csoportosulnak, azt támogatják. — Kérjük az egyesület azon tagjait, kik tagsági díjukkal még hátralékban vannak, s azon egyháztagokat kik tagokul belépnek, valamint az adományok gyűjtőit, hogy küldjék a pénzt egyenesen és mielőbb *egyesületünk pénztárosához*, **Broschko Gusztáv Adolf lelkész urhoz**, Budapest, IV. Deáktér 4, I. emelet. — A Lipesei evang. luth. világmisszió-egyesület, — melylyel a mi egyesületünk a legbensőbb összeköttetésben áll, egy legutóbb közzétett felszólítás szerint gondtalan anyagi viszonyok közé jutott, miért is sürgősen kéri a neki szánt adományok beküldését, nehogy áldásos működését korlátozni legyen kénytelen. Egyesületünk pénztára az ezidén befolyt adományokból rögtön 1000 márkát küldött a Lipesei Misszió segílyezésére.

— **A messzinai valdens gyülekezet** felsegélyezésére lapunkban gyűjtött 233 K 49 f segíly hovaküldése iránt, először az olasz valdens egyház székhelyére Torre Pellice-be fordultam felvilágosításért, honnan a következő választ kaptam: „Hálás köszönet Önnek s a szeretett hitsorsosoknak, kik részvétüket és rokonszenvüket nyilvánítják azon fájdalmas helyzetben, melybe messzinai gyülekezetünk jutott. Isten áldja meg mindnyájukat gazdagon testvéri szeretetükért! A kétszeresen rombadólt messzinai templom felépítésére gyűjtött pénzeket az erre alakult bizottság elnökéhez Muston Artur valdens lelkészhez küldheti Rómába, Via Nazionale 107. cím alatt. Ugy Önt mint lapjának olvasóit szívből üdvözlik B. Léger, Vice Modre, Teofilo Gay, Secrétaire.“ Erre a pénzt elkültem Muston Artur lelkész címére Romába, kitől a nyugtával a következő levelet kaptam: „Tisztelt Lelkész Ur! Nagyrabecsülésünk és meleg rokonszenvünk Kossuth hazája iránt mindég nagy volt s nem felejthetjük el, hogy őseink az őket összekötő hitért közösen szenvedtek. Mélyen megindít bennünket, midőn látjuk, hogy szerencsétlenségünkben velünk éreznek és segítségünkre jönnek s messzinai gyülekezetünknek a földrengéstől megkimélt tagjai nevében hálásan köszönjük a közvetített adományt. Fogadja kedves kartárs ur testvéri üdvözetemet. Muston Artur.“ — A levélpapiroست mindkét esetben a valdens egyház szimboluma disziti, egy sötét helyen fényt árasztó s csillagoktól körülvett égő mécs ezen körirattal: Lux luçet in tenebris. Vajha a mi adományaink is hozzájárulnának a világosság terjesztéséhez a legsötétebb Olaszországban s letörülnének néhány könnyet a messzinai rombadólt valdens gyülekezet megkimélt tagjainak szeméből! . . .

— **Dr. Masznyik Endre** a pozsonyi theol. akadémia igazgatója, — mint több oldalról értesítenek — mégis csak elmondta, ha nem is betű szerint, de lényegileg azon évnýtó beszédet, melyet a „Narodnie Novyni“

s ennek révén az egész hazai sajtó közölt. Mi természetesen helytelenítjük, ha egy theol. igazgató tanévmegegyezés beszédében ilyen dolgokat tárgyal. Ezek más fórum elé tartoznak. Az a fiatal theologus, aki az egyház szolgálójává akarja magát kiképezni, talán megkívánhatná, hogy a Jézus Krisztusról s az ő üdvözítő evangéliumáról halljon valamit az intézet vezetőjének ajkáról akkor, mikor először lépi át a theol. akadémia küszöbét. S aztán azt a máskor oly erősen hangoztatott „tudományos érdeket“ sem volna szabad ilyenkor negligálni. Lássa, érezze az a theologus az első pillanattól kezdve, hogy olyan intézetben van, ahol hitét erősítik s tudását gyarapítják. — Ettől eltekintve azonban teljesen egyetértünk dr. Masznyikkal, ha az új lelkészválasztási szabályrendeletekben megnyilatkozó tendencia alapján egyházunk presbiteri jellegének hanyatlásáról s a püspökök „hatalmának“ tultetéséről panaszkodik, valamint abban is, amit fiatal papságunk s adminisztrátoraink jellemzésére mondott, különösen ha kifejezéseiben nem volt olyan sértő s vádjában olyan általánosító mint a lapok közlése alapján hinnünk kellene. Mindenesetre kívánatos volna, ha beszédét, annak helyes megítélhetése végett mielőbb közölné s nyíltan megemlítené, hogy kit és mit tartott szem előtt, mikor kritikáját a mostani fiatal papságról s adminisztrátorokról valamint a püspökök „basáskodásáról“ elmondta?

— **Inkvizíció egyházunkban.** Óriási megütközést és jogos felháborodást kelt egyházunkban mindenfelé azon semmiképp sem indokolható törekvés, hogy egyes egyházkerületek az új lelkészválasztási szabályrendeletek megalkotásánál a gyülekezetek szabad választási jogát korlátozni s az egyházkerületi elnökséget, illetőleg egy szűkkörű bizottságot valóságos inkvizitori hatalommal felruházni igyekeznek. Így a bányai egyházkerület közgyűlése legutóbb oly szabályrendeletet alkotott, mely meghagyja ugyan a gyülekezeteknek a hármasság jelölés jogát, de aztán az elnökségre, s ha az ikerelnökök között nézeteltérés volna, egy öttagú bizottságra ruházza a jogot, hogy a gyülekezet jelöltjei közül szabadon és indokolás nélkül törülhesse azokat, akik hazafiság vagy más szempontból kifogás alá esnek. Hát ez egyszersűen és magyarázat jellemezve: világra szóló botrány. A hazafiatlanság kanonikus vétség, tessék azért azokkal szemben, akik ellen beigazolható, a törvény szigorja szerint eljárni. De valakit — akinek minden kvalifikációja megvan, — pusztán gyanu alapján a jelölésből kizárni s ezzel nemcsak az illetőnek, ki ártatlan is lehet, existenciáját aláásni, hanem esetleg a gyülekezetnek békéjét is megzavarni, sőt azt lételemében megingatni: *lelkettenség*. Már többször és több oldalról felkértek bennünket, hogy tegyük szavá az *antalfalvai* esetet, hol állítólag hasonló inkvizitórius eljárással egyik legvirágzóbb gyülekezetünket feldúlták és tönkretették, de kitértünk az ügy tárgyalása elől, mivel az információt egyoldalúnak s így túlzottnak tartottuk. Ezen új szabályrendelet azonban azt látszik bizonyítani, mintha Antalfalván mégis törvénytelen brutalitás történt volna s mintha egyesek újabb babérokra áhítoznának. Reméljük, hogy az egyetemes gyűlés elfogulatlanul fog eljárni s észre téríti azokat, kik muló politikai érdek szolgálatában veszélyeztetik Isten országának ügyét és érthetetlen könnyelműséggel lerombolni igyekeznek hazai egyházunk azon alapvető s autonómiánk palládiumát képező törvényét, hogy nálunk minden jog a gyülekezetből ered.

— **A Luthertársaság** tagjaihoz nyílt levelet intézett a társaság könyvkereskedésének vezetője Petrik Géza, melyben a társaság titkárnak Majba Vilmosnak az évi jelentésben róla s a könyvkereskedésről közölt állításait valótlanoknak nyilvánítja. Majba azon állításával szemben, hogy a könyvkereskedés vesztesége 3071 kor. 48 fill. s hogy a szortimentforgalom sem fedezi a kezelési költségeket, Petrik azt állítja, hogy az 1908. esztendő tiszta nyeresége 542 kor. 81 fill. s hogy az 1907-ben föl-

merült 2180 kor. 27 fill. vesztség is leapadt már 1637 kor. 46 fill-re. Majba azért tüntette fel oly kedvezőtlen szinben a könyvkereskedés helyzetét, mivel „nem az igazság kiderítését célzó erkölcsi törekvés vezérelte őt a Petrik ellen indított hadjáratban, hanem a legféltelenebb gyűlölet.“ „Két dologtól akarja ugyanis őt megfosztani: állásától és becsületétől.“ A titkár azon állításával szemben, hogy a könyvkereskedést új vezetőre bizzák, mert a Petrikkel kötött szerződést fölbontották, kijelenti, hogy maga mondta fel állását, személyesen bejelentve az elnökségnek, „*hogy nem hajlandó tovább eltűrni a titkár szekaturáit és gyanúsításait. Ő becsületes, produktív munkára vállalkozott, nem pedig örökös harcra saját Társasága ellen.*“ Végül a titkár azon állítására, hogy a Családi Lap ellen tett panaszokat orvosolták, azt mondja, hogy ez egyszerűen tévutra vezetése a közgyűlésnek. A lapnak majdnem minden száma elkésve jelenik meg, úgy, hogy az előfizetők is rendszeresen elkésve kapják. Hogy ki itt a hibás: a nyomda-e vagy a szerkesztő, azt a titkárnak kellene megállapítani s a baj orvoslásáról gondoskodni. — Hát ezek épületes dolgok. A Luthertársaság néhány éve azon reményben nyitotta meg könyvkereskedését, hogy annak révén nagyobb piacot teremtsen kiadványainak. Azzal természetesen számolnia kellett, hogy az új vállalkozás eleinte, míg a kezdet nehézségeit leküzdí, esetleg veszteséggel jár. Hiszen, ha az egyes kiadványokra ráfizet szakzakat, úgy könyvkereskedését is segíyezheti, míg az végre eléggé megerősödik. A fejlődést maga a titkár is elismeri, kinek legelső kötelessége volna a könyvkereskedés felvirágoztatása érdekében minden lehetőt megtenni. E helyett most arról értesülünk, hogy ő az egész ügy kerékkötője s állítólag rosszakaratu valótlanosságok hirdetésével igyekszik a könyvkereskedés szakértő vezetőjét állásától s becsületétől megfosztani. Ugy emlékszünk, mintha a titkár annak idején maga szeretett volna lakást kapni az egyetemes egyház új épületében, hol ő kezelte volna a Társaságnak egyik helyiségben elhelyezendő kiadványait. Azóta, hogy a Társaság ezzel szemben mégis könyvkereskedést nyitott, többször hallottuk, hogy nem mozdítja elő annak ügyét, sőt akadályokat gördít az intézmény felvirágzása elé. S ime most a Luthertársaság könyvkereskedője olyan vádakat emel ellene, melyek ha valóknak bizonyulnak, egy percig sem maradhat meg állásában, mivel a Luthertársaság nem viseltethetnék bizalommal olyan titkár iránt, aki „folytonos intrikákkal tönkreteszi könyvkereskedőjének egészségét s teljesen megbénítja a könyvkereskedés fejlesztésére irányuló minden törekvését.“ Miután ilyen módon a titkár vádjai s a könyvkereskedő védekezése folytán az egész áldatlan ügy nyilvánosságra jutott, okvetlenül a legszigorubb, de objektív eljárást kell ez ügyben megindítani, hogy teljesen tisztán lássunk.

— **Az egyetemes nyugdíjintézeti bizottság** ezidén még egyetlenegy t. i. a dunáninneri kerületre nézve sem fejezte be a nyugdíjigény megállapítását, miért is a folyó évre azon átmeneti intézkedést teszi, hogy a lelkészek fizessék be a minimális 2400 K nyugdíjigénynek 3 százalékát, vagyis 72 koronát s azok, kik 2400 koronánál magasabb nyugdíjigényt nyernek, a következő 1910. évben lesznek kötelesek ezen csonkán befizetett évi járulékot megfelelő mértékben kiegészítve utánfizetni. Az egyházközségek pedig erre az évre különbség nélkül 24 koronát fizetnek s a magasabb nyugdíjigénnyel bíró állomások után előálló különbözetet az 1910. évben lesznek kötelesek pótlólag kiegyenlíteni. Ezen átmeneti intézkedések csak a *lelkésztagokra* vonatkoznak: a püspökök, theol. tanárok, hitoktatók és kántorok nyugdíjigénye még ez év folyamán állapíttatnak meg. — Tehát megint a lelkészek és gyülekezetek viselik a bizottság lassu munkájának ódiáját. Mert ha tudjuk, hogy mily nehezen vállalják a gyülekezetek az előálló új terheket s hogy mily nehezen nélkülözik majd a többnyire családnevelés gondjai alatt

roskadozó lelkészek az egy évi 3 %-ot is, azok belátják, hogy jogosan mondjuk ódiumnak azt, ha a gyülekezetek és lelkészek 1910-ben az egyébként sem könnyen és szívesen fizetett felemelt járulék *kétszeresét* lesznek kénytelenek, a bizottság lassu eljárása miatt, viselni. Nem tudjuk megérteni a bizottság lassu munkájának okát. Hiszen az esperességi nyugdíjintézeti bizottságok bizonyára ugyis alaposan és lelkiismeretesen előkészítették a dolgot. S ki garantál róla, hogy a bizottság, mely ezidén egy kerülettel sem végzett, ha az eddigi csigatempóban halad tovább, jövőre végez hárommal? Ilyen ügyben nem opportunus átmeneti intézkedésekkel megnehezíteni az intézmény életbeléptetését.

— **Az evang. e. e. e. gyámintézet** idei bevétele 48840 K 43 f volt, ami már mindenestre számottevő eredmény. De könnyen elérhetnők a 100,000 koronát is, ha a gyülekezetek zöme is akkora áldozatkészséget fejtene ki, mint egyes kiválóan „hegyen épült“ buzgó gyülekezetünk, különösen Vas, Sopron, Pozsony és Szepesmegyékben. A Gusztáv Adolf-egylet ezzel szemben majdnem ugyanakkora összeggel segélyezte hazai szegény gyülekezeteinket s intézményeinket t. i. 40,200 koronával. Dr. Haubner Rezsőnek tavalyi 40,000 koronás gyámintézeti hagyományához most egy újabb csatlakozott. Bold. Breuer József nyug. kur. bíró 95,000 koronát hagyományozott a gyámintézet céljaira, miből 20,000 K már be is folyt, míg a hátralévő 75,000 K kamatait haláláig a hagyományozó gondviselője élvezi. Az 5000 koronás nagy szeretetadományt ezidén ismét szétértépték három kis részre s Szekszárdnak, Szentgotthárdnak s a felsőlövői tanítóképzőnek juttatták. Így egyiken sincs valami tulságosan segítve s a gyülekezetek elvesztik idővel kedvüket a *nagy* szeretetadományra áldozni, ha mindég három *kis* adományt csinálnak belőle. Ezeken kívül egy egész sereg gyülekezetet és intézményt lehetett segélyezni. Áldott legyen a gyámintézet s áldott mindenki, aki lelkesen munkálkodik érdekében.

— **Zoványi Jenő** sárospataki ref. theol. tanárt, kit tavaly Calvin János objektív és hű megítélése miatt hivatalától felfüggesztettek, az egyetemes konvent által delegált dunamelléki egyházkerületi fegyelmi bírósága felmentette, mivel a „Kálvinra vonatkozó kritikája tudomány megbirálás alá tartozik, nem pedig a fegyelmi bíróság hatáskörébe.“ Ez helyes, csak hogy Zoványi ellen azt a vádat is emelték, hogy „előadásai közben a hithűségbe és vallásba ütköző nyilatkozatokat is tett.“ Ami ezen a tanításaiban foglalt inkriminált tételeket illeti, „a bíróság nem volt abban a helyzetben, hogy a tanuk vallomásaiból, amelyek nagyrészt bizonytalanok és ingadozók, tiszta képet nyerjen. Tulságosan szabadelvű fejtegetése a bíróság szerint az egyház szempontjából sajnálatos ugyan, de abban a meggyőződésben van, *hogy nem lépik túl a modern teológiai tudomány határát.*“ Zoványi tehát tovább taníthat. De hát hol van az a határ, melyet az *egyház számára lelkészeket* nevelő professzornak átlépni nem szabad? Ezt nálunk is jó volna tudni.

— **Bosznia** „alkotmányának“ kérdése — mint a „Wartburg“ 42. számában olvassuk — az ottani evang. egyházat is közelről érdeklí, mely eddig ott történelmi fejlődésének megfelelően 4 csak bensőleg összetartozó gyülekezetből áll, melyek Banjaluka, Ferenc-Józsefmező, Szerajevo és Lukavac. Mivel az egyházunknak adandó virilis szavazat annak jogi alapon való szervezetétől függ, másrészt azonban egy egyházszervezetet nem lehet csak úgy egykönnyen megállapítani, azért Banjaluka kezdeményezésére egyelőre csak abban állapotok meg, hogy *közös* ügyeiket zsinatilag szabályozzák, sürgős esetekben a lelkészek és gondnokok gyűlése intézkedik s hogy a határozatok végrehajtását a hivatalra nézve legidősebb Schäffer szerajevoi lelkészre bizzák. Lehetséges, hogy a boszniai ev. zsinat már legközelebb tárgyalás alá veszi az egyházi alkotmány tervezetét, a bosznyák ev. házassági törvényt

pedig már előkészítik. — Az első közös ügy *Schutzberg* filiának Banjalukából való kihatása s önálló anyagyülekezetté emelése volt. Miután úgy a Gusztáv Adolf-egylet, mint a bosnyák kormány hathatós segítséget ígértek, már megkezdték a 300 üléssel tervezett templom s a paplak építését, úgy hogy nemsokára 5 evang. anyagyülekezetünk lesz Boszniában.

Külföld.

— A Gusztáv Adolf-egylet szeptember 27—30. Bielefeldben tartotta 61. főközgyűlését. A német birodalom minden részén kívül képviselve volt még Ausztria, Magyarország (Erdély), Franciaország, sőt még a messze Brazília is. Hazai egyházunkat *Löv Fülöp* locsmándi s *Famler G. A.* torzsai lelkész, gyámintézeti elnökök képviselték. A betheli Bodelschwing-féle intézetek megtekintése után, megtartották a zártkörű üléseket, melyeken *D. Dr. Hartung* szuperintendenst elnökké választották, kiegészítették a központi elnökséget, még pedig úgy, hogy ez alkalommal az ausztriai Gusztáv Adolf-főegylet is képviselőt nyert benne *Dr. Haase* bécsi egyházi főtanácsosban, — tudomásul vették az elnöknek ama jelentését, hogy a magyar református egyház s a központi elnökség között oly megegyezés jött létre, melynek alapján Magyarország református egyháza a jövőben szintén résztvesz a Gusztáv Adolf-egylet munkásságában,*) — s meghallgatták az egyesületnek évi jelentését. Az első nyilvános ülés nagy közönség jelenlétében szeptember 29-én d. u. 4 órakor nyílt meg. *Dr. Hartung* elnök meleg szavakkal megemlékezett hivatalbeli elődjéről, *Dr. Pank*-ról, ki tavalyig oly csodálatraméltó tapintattal vezette az egylet gyűléseit, s feltűntette azokat a nagy feladatokat, melyeket a nemzeti és szociális mozgalmak a Gusztáv Adolf-egyletnek felállítanak. — *Dr. Braunschweig* egyleti ügyvivő jelentést tett az egyletnek évi működéséről. Örvendetes haladást konstatalhatott. A főkegyetek 24-el, a nőegyletek 6-tal szaporodtak, az egyetemi ifjuság körében 5 G. A.-egyesület áll fenn. A központi pénztár bevétele 1908-ban 724,456 márkáról 733,990 márkára emelkedett. A különös adományok 32,276 márka, a hagyatékok 39.176 márkát tesznek ki. A központi pénztár összes vagyona az 1908. év végén 1,925,808 márka volt. A Gusztáv Adolf-egyletek összes bevétele 2,031,285 márka volt, miből segélyezésre 1,851,705 márka fordított. Az 1908. évben a régiék mellé ismét 37 gyülekezetet vett fel a segélyezendők lajstromába s 37 templom- és kápolnaavatást ünnepelhetett. Valóban nagy és áldásos munkát végez ez az egylet! Az évi jelentés után az ünnepi adományok átadása következett. Bielefeld városa 16,000 márka, a tartományi zsinat 81,000, *Zauleck* brémai lelkész gyermekek adománya-ként 22,000 márkát adott át. Ezek a nagyobb adományok; a kisebbek összege szintén több ezer márkát tesz ki. A szeptember 30-án lefolyt második nyilvános ülésen *D. Dr. Dibelius* drezdai konzisztoriumi főtanácsos nagy tetszést aratva az ausztriai „Los von Rom“-mozgalom utolsó tíz évét világította meg, kiemelve az evangélikus egyház folytonos növekedését s a Gusztáv Adolf-egyletnek az ujonnan keletkezett gyülekezetekről való hü gondoskodását. Az egylet eddig a csehországi „Los von Rom“-gyülekezetek számára 1,200,000 márkát áldozott, azonkívül bibliákat s énekes-

*) Hazai ág. h. ev. egyházunk évek óta összeköttetésben áll a Gusztáv Adolf-egylettel, még sem merete a Gyámintézetnek megengedni, hogy felvegye a Gusztáv Adolf-egylet nevet s így hivatalosan is résztvegyen annak munkásságában, mert félt a hazafiatlanság vádjától. Most a ref. egyház, melynek egyetemes konventje nem egyszer a pánger-manizmus vádjával illette — alaptalanul — a Gusztáv Adolf-egyletet, megteszi ezt. Ugy látszik, hogy a pénzhagy minden skrupulust legyőz. Szerkesztő.

könyveket osztogatott, diakonisszákat küldött ki, evangélikus iskolákat, árvaházakat s egyéb intézeteket emelt és tart fenn. A nagy szeretetadó-mányt (22,853 márkát) a pomerániai *Polschen* kapta. Hogy az ülések napjaiban nagynevű lelkészek számos istentiszteleten kérték az Istennek segítségét és áldását, s adtak hálát kegyelméért, azt tán nem szükséges még külön is kiemelni. Csak azt akarjuk megemlíteni, hogy az egyik istentisztelet alkalmával a brassói városi lelkész és szuperintendensi vikárius, *D. Herfurth* tartotta az ünnepi egyházi beszédet, továbbá, hogy a gyűlés második napján két templomban gyermekistentisztelet tartatott, melyeken *Zauleck* brémai lelkész és *D. Nelle* szuperintendens a Gusztáv Adolf-egylet jelentősége felett katechizáltak.

A Lutherischer Gotteskasten kiküldöttei ugyancsak szeptember havában (14.—15.) a porosz-hannoveri *Stade* városában tartották évi konferenciájukat. A tanácskozásokat Dr. *Ahner* lipcsei lelkész, Gal. 5,25—6,10 felolvasásával és buzgó imával nyitotta meg. — Mindenekelőtt *Pamperrien* lelkész tett jelentést, ki a cseh lutheránus egyházak segélyezési pénztárának állapotát ismertette. Az egyesület újra engedélyezte az eddig nyújtott segélyezéseket, szükségesnek tartja azonban, hogy az osztrák gyülekezetek részéről érkező folyamodások esetén külön vizsgálat tárgyává tétessék, hogy a folyamodók nem részesülnek-e más oldalról is eléggé segélyben. A *Königgrätzi Luther-intézet*ről Dr. *Ahner* referált. Ebben az intézetben oly ifjak, kik *Königgrätzben* magasabb iskolát akarnának látogatni, külön e célra alkalmazott lelkésztől vallástanításban részesülhetnek s egyáltalában ennek felügyelete és oktatása alatt állhatnak. Azon növendékek számára, kik a lelkészi pályára szándékoznak lépni, a Gotteskasten stipendiumokat osztogat. — Fontos missziót teljesít az egyesület az *osztrák és magyar lutheránus theologusok segélyezésére szolgáló stipendiumai* által is. Célja, hogy ezáltal a jövődöbeli lelkészekkel megismertesse és megkedveltesse egyházunk hitvallását, ami annál fontosabb, ha meggondoljuk, hogy a magyarországi lutheránus egyházban még a 17. századbéli racionalizmus sincs leküzdve s máris egy újabb, még sivárabb és veszedelmesebb tűnik fel. Hogy ezek ellen harcosokat állíthasson, stipendiumai által lehetővé teszi, hogy osztrák és magyar theologusok kifejezetten pozitív irányu német egyetemeken (Erlangen, Rostock s — újabban Leipzig) folytathassák tanulmányaikat. Ezidén erre a rendkívül fontos célra már 2965 márkát fordít a Gotteskastenek egyesülete. A segélypénztár hathatós támogatását a konferencia minden Gotteskasten-egyletnek melegen ajánlja. — Az egyletek fenntartanak, illetve segélyeznek több *ausztriai vikariátust*, támogatják az *egeri tanulóotthon*t, melynek célja ugyanaz, mint a *Königgrätzi Luther-intézeté* s gondot viselnek a braziliai lutheránusokról. Braziliában a Gotteskasten 13 lelkészt tart, kik 1908. év végén 15,903 lelket részesítettek lelki gondozásban. Nagy gondot okozott eddig az ottani munkaképtelenné vált lelkészek kérdése. Ez évben elhatározták, hogy segélypénztárt alapítanak erre a célra, melyet az egyes Gotteskastenek, a braziliai lelkészek s reménylhetőleg az ottani gyülekezetek is támogatni fognak. Azon aggodalommal szemben, hogy ezen új teher fenyegethetné, sőt megsemmisíthetné az egyletek pénzügyeit, arra a szilárd hitre utaltak, hogy az isten szükség esetén meg fog segíteni. — A konferencia többek között a *Pozsonyban építendő új diakonisszaház* hathatós segélyezését is ajánlja az egyes egyleteknek. — Áldásos munkát végeznek a Gotteskastenegyletek s készek mindig és mindenütt Krisztusnak igazi egyházát gyarapítani s Isten országát építeni. Működésük nem oly nagymérvű, mint a Gusztáv Adolf-egyleté, gyűlései is szerényebb keretben folynak le, de az evangéliomért való lelkesedés s a szenvedő egyháztagok iránti szeretet ép oly nagy és mély. Az Isten áldása kísérje minden törekvésében!

Cesare Lombroso, a hirneves olasz elmeorvos és író, kinek „Lángész és téboly“ c. műve az egész világon nagy feltűnést keltett f. év október havában meghalt. Végrendeletében meghagyta, hogy holttestét veje, Carrara tanár, abban a laboratoriumban, melyben Lombroso évtizedeken át lan-kadatlanul dolgozott, felboncolja s azután átadja a lángoknak. Ez megtörtént, de a boncolás által nyert eredmény Lombroso tanítását tekintve épen nem hízogó a tudós emlékére nézve. Ismeretes, hogy a modern materialisták szerint az értelmi képesség egyenes viszonyban áll az agyvelő nagyságával és tömegével. Ezt tartotta Lombroso is, midőn a bűnügyi anthropológia és lélektan terén tett vizsgálódásainak eredményeként azt állította, hogy a büntény a legtöbb esetben betegségnek, nevezetesen az agyvelő kicsiségének vagy elsatnyulásának a folyománya. Testének felboncolásánál most kitűnt, hogy a híres tudós agyveleje csak 1303 grammot nyom, tehát kevesebbet, mint az átlagos európai emberé. Szegény Lombroso! Még halálában is sujtják saját állításai s hiveinek immár nem marad más hátra, mint hogy mesterüket vagy szellemileg csekély tehetségűnek tartásák, vagy szakítsanak tarthatatlan elméleteivel. Hiszen eddig is már a haladó elmeegógyászat mint hamisat, sokat elvetett Lombroso eszméiből. Dr. Eulenburg tanár többek között ezt írja róla: „Lassanként kitűnt, hogy az oly tetszetős új gondolatok legalább eredeti alakjukban semmiképen sem tarthatók s tudományosan nincsenek eléggé kipróbálva, szóval, hogy a fényes fém sok tekintetben nemtelen vagy csekélyebbértékű ötvénnyel van keverve.“ Még egy más hagyatéka is maradt a zsidó származású tudósnak. Lombroso ugyanis utolsó éveiben a spiritizmusnak is híve volt s az olasz spiritiszták most biztosan reménylik, hogy a tudós szelleme nemsokára meg fog nekik jelenni, mivel Lombroso erősen megígérte, hogy nemsokára halála után érintkezésbe fog lépni ama milánói spiritiszta társaság titkárával, melynek ő is tagja volt. Ha lehetséges, azt a médiumot fogja használni, mellyel 1895 óta kísérletezett. Vajjon, nem helyesen cselekednék-e ez a médium — jegyzi meg egy nagyon elterjedt kiváló lap — ha Lombroso szellemével közölné a földi sátora felboncolása alkalmával tett szomorú tapasztalatot, hogy mint spiritiszta is úgy ne járjon, ahogyan járt mint materialista? Mily zavaros és ellenmondásos jelenségek ezek a modern elmék, kik a zsidó és liberális reklám segítségével azt tartják magukról, hogy ők a kornak vezérei. Pedig látjuk, hogy ugynevezett világnézetük többnyire csak nagy kaosz, melyben hiányzik az egységes centrum!

— **Az oroszországi evangéliomi mozgalmakról** az „Orient-Mission“ a következőket írja: „Dacára a sok forradalmi szörnyűségnek, dacára a sok háborus tüneteknek, Oroszországban már évtizedek óta élénk vágyakozás érezhető az élő Isten után. Ezren meg ezren hátat fordítottak a görög-katholikus egyháznak, békét keresnek s nem tudják, hol találhatják azt meg. Sokan babonás szektárius felekezeteknek kerültek hatalmába, mások tanács-talanul állnak. Megint mások örömmel megragadták a Krisztusban megjelent üdvösséget. A krimi félszigettől északra fekvő *Astrachanka* faluban a német keleti misszió az ottani evangélikus hitre tért orosz parasztsággal karöltve, csendes munkához fogott. Már is alapítottak hívő evangélikus orosz tanítók kiképzésére egy szemináriumot. Az épület emelését maguk az ujonnan áttért parasztok vállalták el. Ők fizetik nagyrészt a tanítókat is. Míg viszont a misszió az egész munka vezetésére egy misszionáriust küldött hozzájuk.“ — Ezen örvendetes jelenség mellett azonban nem hagyhatjuk említés nélkül azt a reakciót sem, mely az orosz orthodox papság körében észlelhető. Az evangéliomi mozgalom ugyanis az országnak sok más helyén is megindult, még pedig magok az orthodoxok indították azt meg. A mozgalomhoz már évtizedekkel ezelőtt magasállású és tekintélyes személyiségek is csatlakoztak,

ami a mérvadó köröket igen kellemetlenül érintette. Az előkelőket kimélni akarták, míg ellenben az evangéliomi mozgalmat elnyomni igyekeztek — de eredmény nélkül. Bár az 1905 évi türelmi ukáz kedvezőbb helyzetet teremtett az evangéliom számára, hiveinek még mindig nehézségeket okoztak, de legalább zavartalanul tarthattak istentiszteleteket s nyíltan tehetek vallást hitükről. Jelenleg szilárdabb szervezetet nyertek, „evangelikus keresztények”-nek nevezik magukat, nem tesznek különbséget az egyes konfessziók között, hanem felvesznek körükbe mindenkit, aki az evangéliom alapján áll. Szeptember havában kongresszust tartottak Szent-Pétervárott, melyet az ország minden vidékéről számos képviselő látogatott. Ezen elhatározták, hogy theologiai főiskolát létesítenek. Mig ez létesül, időnkint bibliai kurzusokat nyitnak meg, az elsőt folyó évi decemberben. Ezenkívül lapot akarnak megindítani s még több eféle hasznos munkát folytatni. Mindezt abban a reményben teszik, hogy ezentul már nem kell semminemű nehézségekkel megküzdniök. De kongresszusuk határozatait a belügyi miniszterium még nem erősítette meg, sőt azokat átadta ítéletmondás végett a szynod-nak. Hogyan fog ez itélkezni, elgondolható, ha tekintetbe vesszük, hogy a főpapság mindennemű evangéliomi mozgalomnak esküdt ellensége. Igaz, a belügyi miniszterium nincs kötve a szynodus ítéletéhez, de igen valószínűtlen, hogy vele ellentétes álláspontra helyezkedik. Bizonyos befolyásos körök oda fognak hatni, hogy a jóváhagyás ne történjék meg, legalább is, hogy változtatások eszközöltessenek a határozatokon. Hozzájárul ehhez az a körülmény is, hogy a jelenlegi udvari pap *Janyseff*, ki az evangelizációnak kérlelhetetlen ellensége, mint a cár gyóntatója, ezt is erősen befolyásolhatja.

Persely.

Cselekedjünk jót mindenekkel, *kiváltképen pedig a mi hitűinknek cselédeivel.* Gal. 6, 10.

1909 szeptember 21-től október 20-ig a következő adományokat vettük:

A magyarhoni ág. h. ev. misszióegyesület részére: Hildebrand Keresztély lk. Petőfalva 8 K 20 f, Scholtz Matild misszióperselyéből Ágfalva 5.71, összesen 13 K 91 f. Eddigi főösszeg 224 K 75 f.

Az adományt hálásan megköszönve, lapunk perselyét továbbra is előfizetőink s barátaink áldozatkészségébe ajánljuk. Szerkesztőség.

Kimutatás a magyarhoni ágost. hitv. evang. misszióegyesület penztárába 1909 szeptember havában befolyt összegekről: a) *Gyűjtések és adományok:* Mélt. és főt. Scholtz Gusztáv bányakerületi püspök ur által: Mezőberényi I. ker. egyház 60 K, mezőberényi II. ker. egyház 1.52, gyomai egyház 2.—, domonyi egyház 6.54, irsai egyház 2.—, főthi egyház 1.—, újpesti 2.—, hartai egyh. 2.—, kecskeméti egyh. 2.—, pilisi egyh. 4.—, albertii egyh. 2.—, soltvadkerti egyház 5.—, acsai egyház 1.—, horvátszlávon egyházmegye gyűjtése 81.80.

b) *Tagsági díjak: 1909 évre rendes tagok:* Hodzsa János szucsányi főesp. lelk., Skrovina Ottó turócszentmártoni lk., Dr. Walsér Gyula szepesiglói lk., Hajts Bálint gyomai lelk., Bobál Samu egyházmaróti lelk. és a következő *pozsonyi* tagok: Blaser Kristóf, Göschl György, Hallwyl Lud. grófnő, Heim Károly, Dr. Králik Lajos, Lerchner Móric, Munker Sándor, Pentzel Gyula, Pentzel Lajos, Siebenstich Teréz, Dr. Samarjai Emil, Sziklai Ottó országgy. képviselő, Wendler Lajos és Lostoner Károly. 1910 évre: Perlaky István rendes tag Pozsonyban. 1909 évre *pártoló tagok Pozsonyban:* Barakonyi Lajos, Blaser Mihály, Böbel Béla, Brodszky Ede, Brodszky Teréz, Falb Armin, Dr. Falb Virgil, Fehér Kristóf, Fink Károly, Dr. Frühwirth Samu, Fürst Károly (Förév), Gasele Katalin, Gratzer Mária, Greiner Pál, Hozer Erzsébet, Holderer Katalin, Hörk József, Dr. Masznyik Endre, Putz Mihály, Schuster Teréz, Schwappach Ágost, Steltzer Lajos, Stromszky Jolán, Weisz Tivadar, Meyer Fülöp, Majtan Erzsébet, Moverth Gusztáv, Posch Lipót. *Oroszvárott:* Férfiak és ifjak szövetkezete.

Budapest, 1909. október 1.

Broschko Gusztáv Adolf,
misszióegyesületi pénztáros, IV. Deákter 4. I.

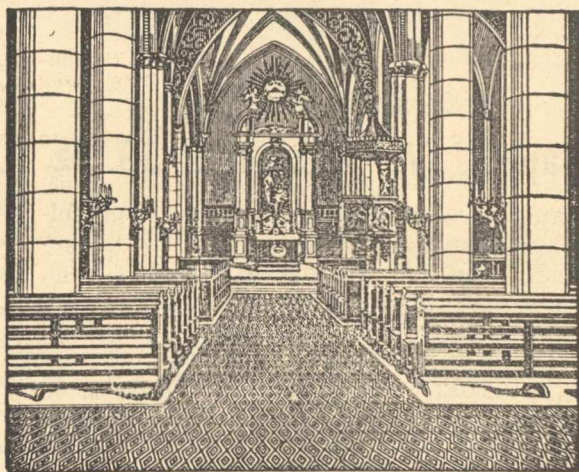
Üzenetek.

— **Több oldalról** vett felszólításra ismét folytatom a két megelőző évfolyamban megkezdett, de ezidén eddig megszakított „Németországi utazásom“ című utleirást. Munkatársaim annyira elhalmoznak jeles és a lap céljának inkább megfelelő dolgozatokkal, hogy kötelességemnek tartottam azokat közölni s az inkább csak magamnak emlékül szánt utleirást kikapcsolni. Jól esik azonban, hogy az eddigi megjelent közlemények sok helyen olyan érdeklődést keltenek, hogy többen egyre várják és kéri folytatását. Legyen meg akarátuk, bár a jelen számban soron levő részlet épen nem bír sok egyházi vonatkozással. De következik Worms, Speier, Heidelberg, Nürnberg, Neuendettelsau, Augsburg, München stb., mely részletekben az evang. egyházi érdekek ismét vezető helyet foglal el. — Szeretném a lapot havonként legalább 2 ivnyi terjedelemben adni, hogy még az eddigi gazdag tartalomnál is többet felölelhessek, de sajnos ezen fejlesztés nem lehetséges, mivel oly sokan kik elfogadják nem küldik be pontosan az előfizetési díjat. S a misszió-ügy barátai sem igyekeznek a lapot úgy terjeszteni, mint kellene. Bizonyára volnának gyülekezeteink, hol egy kis buzgótság mellett akadna a hivek között olyan, aki érdeklődik a bel- és külmisziói munka iránt s elő is fizetne ezt szolgáló lapunkra, ha felhívnák reá figyelmét. Ismételve és sürgösen kérem azért a hátralékosokat az előfizetési díj beküldésére s a lap barátait annak buzgó terjesztésére. — **Wu. Vbl. Spr.** Dehogy támadjuk mi a „kath. vallást“. Csak kinövésével s ennek a néplélekre s népéletre káros befolyásával foglalkozunk néha s ez az evangelium érdekében kötelességünk. De ebben is mindig kerüljük a sértő hangot. Mit szólunk azonban mi azon cikkekhöz, melyekkel Önök támadnak olykor-olykor reánk lutheránusokra, mikor egy lélekzetre neveznek bennünket az anarhistákkal, szabadkőmivesekkel, zsidókkal s szociáldemokratákkal. Mi ellenkezőleg arra törekszünk, hogy a kereszténységet veszélyeztető és támadó legszélsőbb vallási és politikai radikalizmussal szemben, az összes pozitív alapon álló keresztények között testvéries közeledést és kölcsönös megértést hozunk létre, a közös javak megvédésére. Ha az Önök oldalán is meg volna erre az őszinte hajlandóság s nem törekednének mindenáron *csak* a katolicizmus politikai hatalmának elérésére és biztosítására, ugyszintén nagyobb szolgálatot tehetnének Isten országának.

NEUMANN RÓBERT kókuszárugyára.

WEIGSDORF (Csehország),

templomok padlójára mint különlegességet, teljes kókuszszőnyegeket szállít.

A legolcsóbb, legtartósabb és legcélszerűbb padlótakarók, melyeknek egy templomból sem szabadna hiányozni. Legjobbán védik a lábat a templomokban oly annyira érezhető hideg ellen; de diszül is szolgálnak. Az osztrák-magyar birodalomban eddig mintegy 2000 templom van velök ellátva s a monarchia minden részéből számszerű elismerés érkezett. — Képes árjegyzékkel, kis mintákkal és minőségi mutatványokkal ingyen és bérmentesen szolgálunk.

☛ Költségvetést, tervezeteket és rajzok után, az érdekelt feleknek díjmentesen s magunkra rótt kötelezettség nélkül szállítunk. ☚

A templomunk számára szállított szőnyegek igen szépek. A kivitellel a legnagyobb mértékben meg vagyunk elégedve! A fizetést megállapodásunk szerint teljesítjük.

Jagicza János, adminisztrátor Topolyán (Bács-Bodrogszemelye), 1909. jan. 5.

Miután a templomunk számára szállított szőnyegekkel, melyek minden tekintetben beváltak, igen meg vagyunk elégedve, a még hiányzó rész kiegészítéséül új rendelést eszközlünk.

Pechmann József, lelkész, Wien XVIII., 1908. nov. 10.

Orgona-gyár villamos gépekkel berendezve.

== BUDAPEST, ==
VII., Garai-utca 48. sz. **RIEGER OTTÓ**

□ cs. és kir. udvari szállító □
és a Ferenc József-rend tulajdonosa.

Legolcsóbb árban és kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta légnyomás, csőrendszer szerinti (pneumatikai) tartós és nemeshangu orgonákat szállít. — Mindennemű orgonajavításokat és orgonahangolásokat a legmérsékeltőbb árban és lelkiismeretes pontossággal teljesíti és jókarban tartást mérsékelt árban elvállal.

A párisi és bécsi világkiállításon stb. helyről kitüntetve.

32 évi fennállása óta 1300 új orgonát szállított.

==== Tervezetek és rajzok kívánatra díjtalanul. ====

Rétay és Benedek

egyházi műintézetében

Budapest, IV., Váci-utca 59. sz.

kaphatók az összes evangélikus templomi felszerelések, stilszerű s a liturgiai követelményeknek megfelelő kiállításban, jutányos áron. Nevezetesen: urvacsorai edények, oltárterítők, oltárképek, oltári gyertyatartók, oltárszőnyegek, oltári feszületek, festett üvegablakok, szószékterítők, beteggyónási szent edények, csillárok, templomi fali gyertyatartók, keresztelési edények, keresztelő kövek, perselyek, egyleti zászlók stb. stb.

A cég a szükséges tárgyakról szívesen küld

képes árjegyzéket

s kívánatra ingyen szolgál rajzokkal és szövetmintával.